

végeztünk a közel 160 000 m² alapterületű csomóponti lelőhelyen (M0 BP 04), ahol 32 objektum került elő.

A szelvény legnyugatibb részén kb. 50 m²-es területen szétszóródva egy pleisztocén kori őselefánt megkövedett, töredékes csontmaradványai kerültek elő. Ettől K-re több, részben önálló, részben egymásba csatlakozó, egyenként is több ágból álló árokrendszert tártunk fel, a területet É-D-i irányban elválasztó természetes vízmosás mindkét partján. Hosszúságuk összesen 720 m, szélességük átlagosan 3–10 m, mélységük 15–80 cm között ingadozott. Az árkokat 38 helyen metszettük át. Az átvágásokból több helyen került elő törmelékes őskori kerámia és egy valószínűleg kutyacsontváz. Az árkok egy része újkorinak bizonyult. A régészeti leletek kormeghatározása a jellegük miatt igen nehézkes, valószínűleg a *rézkor* középső szakaszából (Ludanice kultúra) származtak.

Nagy valószínűséggel ide sorolható a terület K-i szélén előkerült csontváz sír is. Az elhunytat zsugorított testhelyzetben, jobb oldalára fektetve helyezték a sírba. Lábat felhúzva, felső testét a föld felé fordítva helyezték el. Az itáláldozat tárolására szolgáló edényből nem sok maradt. Az ételáldozat maradványait jelző kecskecsontok mellett, egy agancsdarab és egy obszidián-eszköz került elő a sírból.

Munkatársak: M. Virág Zsuzsanna régész, Németh Borbála egyiptológus, Hancz Krisztina ásatási technikus.

TÓTH ANIKÓ – HORVÁTH M. ATTILA

87. Budapest, XVII. Péceli út B, Sza, A

Az M0 6. sz. lelőhely Budapest közigazgatási határán, a Budapest–Kassa vasútvonal és a Rákospatak déli oldalán, közvetlenül a Péceli út É-i felén található. 1971–1987 között Nagy Margit nagy sírszámú császárkori temetőt tárt fel lelőhelyünk folytatásában, az M0 nyomvonalába eső területen.

2005 folyamán 17 500 m²-t kutattunk át, 1611 objektumot tártunk fel.

A kevés *kora bronzkorba* (Makó-kultúra) és *késő bronzkorba* (urnamezős kultúra) sorolható telepjelenségek a császárkori objektumoktól elkülönülten és nagyon szórtan jelentkeztek. Többségük sekély, ívelt oldalú gödör, mely nagyon kevés és datáló értékkel nem rendelkező kerámiatöredéket tartalmazott. A gödrök zöme a terület déli határán, a császárkori telepet határoló árkok és a korábban feltárt hasonló korú temető közötti kb. 30 m-es sávban koncentrált. Feltehetően őskorinak tarthatunk két, az őskori telepjelenségektől kb. 10 m-re D-re feltárt melléklet nélküli zsugorított vázat és egy szórt hamvas temetkezést. Ugyanitt egy késő bronzkori urnasírt is találtunk.

Az objektumok 95%-a a *császárkorra* datálható. A település legintenzívebb része a patakhoz közelebb eső dombhát, ettől D-re folyamatosan csökkent a telepjelenségek száma, de 5 m-nél nagyobb „üres” területet a

császárkori telepen belül sehol sem tapasztaltunk. Ez az intenzív szakasz a leletanyag alapján egyben a telep legkorábbi megtelepedési fázisát is jelenti. Az ásatáson tapasztaltak alapján a település hosszú életű, a megtelepedés a patakot kísérő dombháton indult, majd D felé, a Péceli út irányába terjeszkedett. Egyelőre nem tisztázott, hogy folyamatos életű telepről van-e szó, erre csak a leletanyag feldolgozása adhat majd magyarázatot. Annyi bizonyos, hogy a feltárás során éles határvonalat a telepen belül nem lehetett húzni.

A lelőhelyen 14 házat tártunk fel, mindegyikük lekerekített sarkú, téglalap alakú, félig földbe mélyített, átlagosan 3,5×3–4 m nagyságú, K–Ny-i tájolású, közülük három a telep legkorábbi szakaszához tartozott. Bejáratra utaló nyomot egyetlen esetben sem tudtunk megfigyelni. Tapasztott padlót viszont – a korai időszakba tartozó házaktól eltekintve – mindegyik épületben találtunk. Ez legtöbbször csak foltokban jelentkezett, egy objektumban viszont a padló a teljes felületen megmaradt. Többségük egyrétegű volt, de tapasztaltunk három, sőt ötszörös megújítást is. A házak három csoportban, a csoportokon belül egymáshoz viszonylag közel, de szabálytalanul helyezkedtek el.

A településen összesen tíz tüzelőberendezést tártunk fel, mindössze egy volt a házak közvetlen közelében, többségük a feltárt település patakhoz közelebb eső, korai fázisához tartozott. Hét külső kemencét dokumentáltunk, ezek kivétel nélkül körte alakúak és alapterületük megegyezik a más telepeken tapasztaltakkal. Kivételt képez a két munkagödörrel ellátott gödörkemence, melyek 175×120 cm-es méretükkel jóval nagyobbak a szarmata telepeken előforduló típusoknál. Tájolásukat tekintve többnyire DK, kivételes esetben DNy felé néztek, szájníllásuk átlagosan 25–30 cm széles volt. Tetőzetet tartó cölöpök nyomát három esetben tudtuk dokumentálni. Mindegyik kemence alját különböző kivitelben kerámiatöredékekkel, főleg gyorskorongolt darabokkal rakták ki, majd 2–5 cm vastag agyagréteggel tapasztották le. Érdekes tény, hogy a 4. századra datálható két, gödörbe vájt, nagyméretű munkagödörrel rendelkező kemencénél a kerámiarétegben nem találtunk a korszakra jellemző – az objektum betöltésében viszont megtalálható – szürke, szemcsés kerámiával.

A település objektumai között legnagyobb számban a különböző nagyságú, alakú, mélységű gödrök fordultak elő. Alak szerint méhkas, hengeres és tölcséresen szűkülő oldalú típusokat figyeltünk meg, nagyjából egyenlő arányban. Szép számban tártunk fel méhkas alakú tárlógödröket, ezeknél tapasztás vagy kiegészítés nyomát egyetlen alkalommal sem tudtuk megfigyelni. Nagyon sekély, ívelt oldalú, teknős aljú, kevés leletanyagot tartalmazó, meghatározhatatlan funkciójú gödör került elő. Két, már használaton kívüli, részben feltöltött gödör betöltésében 1–1 kicsavart, rendellenes testhelyzetben fekvő csontvázat találtunk.

A telepen számos különböző nagyságú, minimális leletanyagot tartalmazó árokszakaszt tártunk fel; egy ré-

szük rövid, általában „U” metszetű, nehezen értelmezhető. Az ásatási szelvényünk DK-i szakaszán megfigyelt, hosszabb K-Ny-i tájolású, többszörösen megújított árok feltehetően a telepzet zárhatta le, hiszen tőle D-re csak őskori objektumokat tártunk fel. Tehát elkülönült egymástól a közösség élettere és temetője. Szintén határoló funkciót tulajdoníthatunk a terület DNy-i részén megfigyelt több K-Ny-i és ÉK-DNy-i irányú ároknak.

A leletanyag nagy részét a kerámiatöredékek teszik ki; a kézzel formált fazekak, a jellegzetes szürke, jól iszapolt, gyorskorongolt töredékek a településen mindenütt megtalálhatók. A késői időszakban a fentiekhez képest sokkal nagyobb mennyiségben a szürke, szemcsés darabok jelentkeztek. A patakhöz közelebb eső korábbi telepszakaszon római provinciális kerámia viszonylag nagyobb mennyiségben került elő (terra sigillata, bepecsételt töredékek). További kisleletek: orsógombok, orsókarikák, fenőkövek, gyöngyök, üvegtöredékek viszonylag nagyobb számban fordultak elő. Számos bronzfibula, karperec, torques, kevés érem, fülbevaló került elő az objektumok betöltéséből. Az aláhajlított lábú lemezfibulák, az alföldi típusú számszerű fibulák alapján a telep legkorábbi fázisa a Kr. u. 3. századra datálható. A telep későbbi szakasza a szemcsés kerámia és a csontfésűk alapján a 4. sz. végén-5. sz. elején zárulhatott le.

A legutolsó korszakot a feltárt terület legdélebbi szakaszán található néhány *avar kori* objektum képviseli. Két gazdag leletanyagot tartalmazó gödröt és egy nagy átmérőjű körárkot tártunk fel. A leletanyagban előforduló sütőharangtöredék a teleprészletet a 8-9. századra datálja.

KOROM ANITA

88. Budapest, XVII. Rákoscsaba, Major-hegy (M0 BP 05 lh.)

R, Sza

A Rákos-patak felett É-ra emelkedő Major-hegy DNy-i lejtőjén, a patak egyik É-D-i irányú mellékágától K-re fekvő lelőhelyen, az M0 autópálya kivitelezését megelőzően, 2005. április 6. és július 8. között végeztünk feltárást. A lelőhely különböző pontjain kisebb felületeken 2004-ben Korom Anita, Reményi László és Tóth Anikó folytatott kutatást, amelynek során rézkori (középső rézkor vége, Protoboleráz-időszak) és császárkori (szarmata) települések nyomai kerültek elő. 2005-ben elsősorban a települési jelenségeket tartalmazó 2004. évi 1. és 2. szelvények környezetének feltárása vált szükségessé. A munka során a szelvények Ny-i, É-i és D-i oldalaihoz csatlakozva összesen 15 312 m²-nyi felületen 120 objektumot tártunk fel.

A Protoboleráz-horizont jellegzetes leletei az idejű feltárás során 33 objektumból kerültek elő. A leleteket kisebb-nagyobb méretű alaktalan gödrök tartalmazták, amelyek laza szerkezetben, egymástól jelentős távolságban, a feltárt terület egészén elszórtnan helyezkedtek el.

Az altalajba több esetben viszonylag csak sekélyen lelemélyedő, nagyobb kiterjedésű objektumokból a kerámialeletek mellett igen jelentős mennyiségben kerültek elő állatcsontok is. Különösen gazdag Protoboleráz- emlékéanyagot szolgáltatott a K-Ny-i irányban 31, É-D-i irányban 24 m kiterjedésű, K-i részén 150-170 cm-re lelemélyedő, teljes egészében feltárt 75. sz. gödörkomplexum, amelyből a változatos kőanyag mellett viszonylag nagy számban kerültek elő a korszakra jellemző orsókarikák is. Kiemelkedő lelet egy korong alakú agyagtárgy töredéke, középpontjában napszimbólumként is értelmezhető kimetszett díszítéssel. A kerek vagy ovális objektumok – egy Protoboleráz-időszakra keltezhető méhkas alakú gödör kivételével – csak minimális rézkori kerámiatöredéket tartalmaztak, így ezek későbbi keltezése is elképzelhető.

A terület déli részén a Protoboleráz-települést egykor valószínűleg övező árokrendszer DNy-i részletét tártuk fel. A Ny-i szakaszán ÉNy-K-i irányú, majd lekerekített tompaszögben ÉK-i irányba forduló, szabálytalan egyenes vonalú árkot a déli szakasz belső oldalán átlagosan 2 m távolságban egy párhuzamosan haladó, helyenként nehezen megfogható paliszád fal alapozó árka kísérte. Az árok és a paliszád vonalát a déli szakaszon két helyen, egymástól kb. 45 m távolságra egy 3 és egy 4 m szélességű földhíd szakította meg. Az árok a déli szakaszon 200 cm szélességgel és átlagosan 110 cm mélységgel jelentkezett, az egyenes aljú 20-25 cm széles paliszád árok átlagban 20 cm-re mélyedt le. A Ny felé erodált domboldalon az árok Ny-i vonulata csak mélyebben, mindössze 90-120 cm szélességgel és átlagban 50 cm mélységgel volt megfogható, így ezen a szakaszon a paliszád árok hiányát annak megsemmisülése is indokolhatja. A „V” alakban szűkülő oldalú, lekerekített aljú árok aljában több helyen vékony természetes rétegződéseket figyelhettünk meg, amely fölött egységes szürkésbarna betöltés jelentkezett Protoboleráz-időszakra keltezhető kerámiatöredékekkel, sok állatcsonttal, illetve a betöltés felső részében helyenként bedobált nagyméretű kövekkel. A teljes betöltés azonos korú leletanyagot tartalmazott, az árkot valószínűleg még a település életében feltöltötték. Esetleg az árokrendszer része lehetett az attól D-re mintegy 30 m távolságra feltárt további két árokrészlet is. Az egyenes árokkal párhuzamosan húzódó árkok a keletre előkeült földhíd két szélé felé irányulva É felé ívelődve végződtek. A hosszabban É felé húzódó 40-60 cm széles és 30-40 cm mély K-i árok, és az É felé csak rövidben ívelődve végződő 70-90 cm széles és 20-40 cm mély Ny-i árok egyaránt a Protoboleráz időszakra keltezhető leleteket tartalmazott, betöltésük egységes szürkésbarna volt.

Az ásatás során 14 a császárkorra keltezhető objektumot tártunk fel. A kerek vagy ovális, többnyire kevés leletanyagot tartalmazó gödrök a lelőhely déli részén, a 2004. évi 1. szelvény környezetében elszórtnan kerültek elő.